

Genomförandeplan för det immateriella kulturarvet 2024-2028

Omslagsbilder:

Den nordisk traditionen med klinkbyggda båtar är Finlands första multinationella element på Unescos lista.

Bild: Juha Karikoski, CC BY-SA 4.0

Det finns mycket immateriellt kulturarv förknippat med skörd.

Bild: Ia Ahonen | vastavalo.net

Traditionella handarbeten antar nya former med tiden. Traktorn är klädd med virkade lappar.

Bild: Oulaisten Valovoima ry, CC BY-SA 4.0

En traditionell bastubadare i arbetet.

Bild: Ville Kurki, CC BY-SA 4.0

Design: Lagarto

Mars 2024

.....

Publikationens webblänkar har verifierats den 15 mars 2024.

INNEHÅLL

FÖRORD	5
INLEDNING	7
KONVENTIONENS GENOMFÖRANDE I FINLAND	10
1 KULTURARVET ÄR GRUNDEN FÖR HÅLLBARA SAMHÄLLEN	13
Kulturens roll och betydelse måste erkännas.....	13
Kulturarvet lever i lokalsamhällena.....	16
2 GRUNDEN FÖR ARBETET MED ATT TRYGGA DET LEVANDE KULTURARVET	22
Konventionens nyckelaktörer	22
Förteckning ger det levande arvet synlighet	24
3 ETT BRETT FÄLT AV AKTÖRER VÄRNAR OM DET IMMATERIELLA KULTURARVET	27
Medborgarorganisationer	27
Minnesorganisationer	28
Andra expertorganisationer	32
Kommunala aktörer.....	32
4 DET LEVANDE ARVET SOM EN DEL AV DEN STRATEGISKA UTVECKLINGEN	35
Lagstiftning och strategier.....	35
Offentligt stöd.....	37
5 FOSTRAN OCH UTBILDNING FÖR ATT TRYGGA DET LEVANDE ARVET	40
Småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen	40
Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen.....	42
Högskolorna	43
Livslångt lärande - fritt bildningsarbete och hobbyer.....	45
Läromedel	46
6 FORSKNING TILL STÖD FÖR ARBETET MED ATT VÄRNA OM KULTURARVET	49
7 MÅLET ÄR ETT SYNLIGT OCH MÅNGSIDIGT LEVANDE ARV	51
8 INTERNATIONELLT SAMARBETE STÄRKER TRYGGANDET AV DET LEVANDE ARVET	55
MÅL FÖR MANDATPERIODEN 2024-2028	58

Bild: Sonja Lahtinen, CC BY-SA 4.0

Bastubad och vinterbad är för många kära traditioner.

Bild: Saarni Säilynoja, CC BY-SA 4.0

Verkstaden Demoskene på Spelmuseet i Vapriikki i Tammerfors.

FÖRORD

Det immateriella levande kulturarvet omger oss alla överallt. Det finns med i vardagsrutiner och festtraditioner, i den muntliga traditionen och matkulturen, i hantverket och scenkonsten. Även naturen och vår förståelse av världen och världsalltet är förknippade med traditionella kunskaper och färdigheter, som vi tillsammans värnar om. Olika former av tradition överförs från en generation till nästa, utvecklas och förändras i takt med att samhället förändras.

Det levande kulturarvet är en del av identiteten och rotfastheten, genom vilka vi blir en del av olika grupper. För att förbli levande och föras vidare måste traditionerna vara betydelsefulla för de lokalsamhällen som bär dem. Kännedom om olika traditioner hjälper oss även att förstå och respektera andra kulturer. Detta är särskilt viktigt i en tid av internationell rörlighet samt snabb teknisk och digital utveckling.

Genomförandeplanen för det immateriella kulturarvet 2024–2028 drar upp riktlinjer för arbetet för de kommande åren. Med hjälp av planen vill vi lyfta fram betydelsen av det levande immateriella kulturarvet i samhället, i synnerhet dess roll som en faktor som förenar lokalsamhällen, stärker identiteten och främjar välbefinnandet. Samtidigt lyfter vi fram det arbete som gjorts för det immateriella kulturarvet under det senaste årtiondet, under vilket Finland har varit med i Unescos konvention. Planen skisserar vägen framåt till år 2028 tillsammans med många intressentgrupper.

Vi hoppas att genomförandeplanen ska inspirera aktörer till ett aktivt arbete med det levande arvet. För många aktörer kan det innebära att det immateriella kulturarvet identifieras som en del av det egna arbetet och att nya nätverk skapas för att utveckla användningen och bevarandet av det levande immateriella kulturarvet.

Tiina Merisalo

Generaldirektör

Museiverket

Flätning av band under Helsinga medeltidsdag.

Molkky har blivit väldigt populärt under de senaste årtiondena.

INLEDNING

Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet antogs år 2003. Konventionens betydelse har erkänts i stora delar av världen, och 182 stater har redan anslutit sig till konventionen (1/2024). I Finland sattes konventionen i kraft år 2013.¹ Finska staten är part i konventionen, och undervisnings- och kulturministeriet svarar inför Unesco för genomförandet och uppföljningen av konventionen. Museiverket svarar för det nationella genomförandet av konventionen.

Vid sidan av konventionen om det immateriella kulturarvet styrs genomförandet av de operativa direktiv (*Operational Directives*)² som Unesco har utarbetat tillsammans med sina medlemsländer och som uppdateras regelbundet. Konventionen och direktiven ger en ram för genomförandet, men lämnar samtidigt rikligt med spelrum för nationellt genomförande. De etiska principer som hänför sig till konventionen³ anger mer i detalj de grundläggande principerna för konventionen.

En rapport om genomförandet av konventionen utarbetas regelbundet till Unesco. Finlands första rapport utarbetades år 2021. Den 250-sidiga rapport som lämnades till Unesco⁴ granskar ingående läget för tryggnaden av det immateriella kulturarvet i Finland. Museiverket svarade för den periodiska rapporteringen med stöd av Kulturpolitiska forskningscentret Cupore. Rapporten baserar sig på forskningsarbete samt en omfattande samrådsprocess mellan lokalsamhällen, medborgarorganisationer och olika institutioner⁵ om genom hurdana åtgärder som det immateriella kulturarvet i Finland ska tryggas. Rapporteringen gav upphov till många nya uppfattningar och perspektiv som stöd för förmedlingen och tryggnaden av det immateriella kulturarvet i Finland. Den plan som utarbetats utifrån rapporten ger alltså information om läget för tryggnaden av det immateriella kulturarvet i Finland och förklarar rollen för de aktörer som är verksamma på det omfattande området för det immateriella kulturarvet. I genomförandeplanen har det antecknats vilka punkter i rapporten som närmare redogör för planens olika innehåll.

Denna genomförandeplan omfattar åren 2024–2028. Den ersätter den plan för det nationella genomförandet av konventionen (2015) som Museiverket utarbetade år 2015 på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet⁶ och de åtgärdsprogram som hänför sig till den för åren

1 Statsrådets förordning om sättande i kraft av konventionen för tryggnad av det immateriella kulturarvet. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047>.

2 Operational Directives for the implementation of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage, <https://ich.unesco.org/en/directives>.

3 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/suojeleminen/eettinen-ohjeistus>.

4 Museiverket, Suomen raportti aineettoman sopimuksen toteuttamisesta Unescoon (16.2.2022), <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/suomen-raportti-aineettoman-sopimuksen-toteuttamisesta-unescoon>.

5 Sammanlagt 206 aktörer svarade på Museiverkets fyra olika enkäter, och 188 personer deltog i nio workshoppar. Även 74 kommuner svarade på enkäterna.

6 Museiverket, Aineeton kulttuuriperintö: Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Plan om nationellt genomförande, (2015). <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/genomforandeplan.pdf>.

Challah-brödet är en viktig traditionell rätt inom den judiska kulturen.

Fiolspel från Kaustby upptogs på Unescos lista över mänsklighetens immateriella kulturarv 2021.

2016–2018⁷ och 2019–2022⁸. I genomförandeplanen beskrivs principerna för det nationella genomförandet av konventionen samt centrala aktörer och deras uppgifter. I planen dras riktlinjer upp för det arbete som verkställer konventionen i Finland samt fastställs målen och verksamheten för perioden 2024–2028. Planen uppdateras vid behov. Även expertgruppen för det immateriella kulturarvet har deltagit i utarbetandet av programmet. Över 80 organisationer och privatpersoner kommenterade utkastet till handlingsprogrammet genom tjänsten otakantaa.fi.

Vad är immateriellt kulturarv?

I Unescos konvention avser immateriellt kulturarv sedvänjor, skildringar, uttryck, kunskap, färdigheter - liksom tillhörande redskap, föremål och kulturella miljöer - som lokalsamhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer erkänner som en del av sitt kulturarv. Parallellt används uttrycket "levande arv" om det immateriella kulturarvet.

Det levande immateriella kulturarvet kan vara till exempel fester och sedvänjor, muntliga traditioner, scenkonst, hantverkstraditioner, mattraditioner, spel och lekar eller kunskaper, färdigheter och sedvänjor som gäller naturen och världsalltet. Föremålen för konventionen är alla dessa områden samt det mångahanda arbete för att trygga kulturarvet som hänför sig till dem, särskilt de traditioner som utövas i dag.

Begreppet immateriellt kulturarv används i denna genomförandeplan i enlighet med definitionen i Unescos konvention. Samtidigt är det skäl att konstatera att det pågår en ständig diskussion om begreppet och dess omfattning. Detta ger fortsättningsvis utrymme för och möjlighet att utmana och definiera begreppet immateriellt kulturarv på ett annat sätt i andra sammanhang. Det är även bra att komma ihåg att var och en har rätt att ställa sig utanför det gemensamt fastställda kulturarvet.

levande
KULTURARV

7 Museiverket, Åtgärdsprogrammet för det immateriella kulturarvet 2016–2018 (2016), uppdaterat 2017, <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/Atgardsprogrammet.pdf>.

8 Museiverket, Aineeton kulttuuriperintö toimintaohjelma 2019–2022, (2020), <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/PDF/Aineeton-toimenpideohjelma-2019-2022.pdf>.

KONVENTIONENS GENOMFÖRANDE I FINLAND

Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet har redan fullföljts i över ett årtionde. Finland har ingen separat lagstiftning som gäller det immateriella kulturarvet. Dock tangerar flera områden som regleras genom lagstiftning det immateriella kulturarvet i anknytning till exempelvis människans liv i miljön och naturen, deltagande, kulturarv, språkliga och kulturella rättigheter samt kulturens tillgänglighet. Det är viktigt att notera att det immateriella kulturarvet genomgående berör det finländska samhället och dess organisationer. Även i Finlands grundlag konstateras att var och en bär ansvar för kulturarvet.

Sedan konventionen genomfördes har begreppet immateriellt kulturarv blivit allt mer känt, och det har under de senaste åren inkluderats i bland annat motiveringen till museilagen (314/2019)⁹ och lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019)¹⁰. I Statsrådets principbeslut om kulturarvsstrategin för åren 2023-2030¹¹ granskas kulturarvet i Finland för första gången i ett helhetsperspektiv: Kulturarvet finns överallt och är en del av varje människas liv. Kulturarvet konstateras kunna vara materiellt, immateriellt eller digitalt eller anknyta till kultur- eller naturmiljön. Målet är att kulturarvet ska uppskattas och att tryggnaden av och värnandet om kulturarvet ska vara allas gemensamma uppgift.

I genomförandet av konventionen om det immateriella kulturarvet är den nationella samordningen, arbetet med att förteckna det levande arvet och det internationella samarbetet centrala faktorer. Samordningsarbetet stärker byggandet av nätverk mellan olika aktörer och lokalsamhällen inom det levande arvet, ökar medvetenheten om det levande arvet och dess betydelse samt framhäver dess roll inom fostran och utbildning. Arbetet för det levande arvet har starka kopplingar till FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling. För att målen för hållbar utveckling ska uppnås behövs ett allt intensivare samarbete mellan organisationer inom den offentliga förvaltningen, den privata sektorn och civilsamhällets aktörer.

Medvetenheten och mediernas uppmärksamhet i fråga om det immateriella kulturarvet har stadigt ökat i Finland i och med genomförandet av konventionen. Den nationella förteckningen över det levande arvet och upptagningarna i Unescos listor över immateriella kulturarv har varit viktiga faktorer i denna process. Det internationella samarbetet på området är aktivt. Arbete i anknytning till det immateriella kulturarvet utförs även vid genomförandet av många

9 Statsrådet. 2018. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till museilag (RP 194/2018 rd), <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180194>.

10 Statsrådet. 2018. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om kommunernas kulturverksamhet (195/2018), <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180195>.

11 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164642>.

andra internationella avtal och i organisationernas verksamhet. I fortsättningen är det viktigt att betona dessa samband och hitta fler synergieffekter.

Det immateriella kulturarvets område är mycket omfattande. I Finland finns ett stort antal aktörer som deltar i arbetet med att värna om det levande arvet på såväl nationell, regional som lokal nivå, och alla identifierar sig ännu inte nödvändigtvis som aktörer inom branschen. Tusentals olika medborgarorganisationer med sina lokala föreningar samt andra aktörer i civilsamhället deltar i arbetet med att utöva, trygga och göra det immateriella kulturarvet känt. Även ett omfattande nätverk av museer, arkiv, bibliotek, läroanstalter och andra institutioner sörjer för förmedlingen och dokumenteringen av kulturarvet. Största delen av dessa inrättningar och organisationer får offentlig finansiering. Även kommunerna har en viktig roll i detta arbete.

I arbetet med att värna om området förverkligas lokalsamhällenas betydelse ännu inte på bästa möjliga sätt i Unesco-konventionens anda. För att klara denna utmaning måste medvetenheten om det levande arvet och de färdigheter som behövs för tryggheten ökas. Civilsamhället har en viktig roll i att öka medvetenheten och utveckla beredskapen för tryggheten. Medborgarorganisationerna kan vara samarbetspartner i den kulturarvsfostran som ordnas inom småbarnspedagogiken, i skolor och på läroanstalter. Det väsentliga är att alla aktörer bättre än för närvarande beaktar utgångspunkten i lokalsamhällen och perspektivet för kulturell mångfald i alla dess former.

Bild: Kupperi-Kaisu, CC BY-SA 4.0

Under Ritvalan helkajuhlat välsignar jungfrurna skörden med sång. Festen har firats redan under flera århundraden.

Bakning är en levande tradition i vardagen.

Över 30 000 människor på olika håll i Finland är med i frivilliga brandkåren. Kunnandet som gäller räddningsbranschen går från generation till generation.

1 KULTURARVET ÄR GRUNDEN FÖR HÅLLBARA SAMHÄLLEN

Konventionen om det immateriella kulturarvet ålägger sina medlemsländer att stärka medvetenheten om det levande arvets betydelse i samhället på dess olika nivåer nationellt och lokalt. Det innebär att man identifierar, värdesätter, stöder och främjar olika former av immateriellt kulturarv på olika sätt, såsom genom information, informell och formell fostran och utbildning samt genom att utveckla olika aktörers färdigheter att värna om det levande arvet.

Konventionen betonar ett mångsidigt samarbete med olika lokalsamhällen för att värna om det levande arvet. Färdigheter, seder och kunskaper inom det levande arvet överförs i stor utsträckning som en del av det informella lärandet i olika grupper, inklusive olika familjegemenskaper. En förutsättning för överföringen är att lokalsamhällena har kunskaper för att utöva och värna om sitt immateriella kulturarv samt respekt, vilja och tillräckliga möjligheter för att bevara och föra vidare sitt levande arv även från en generation till nästa. Den formella fostran och utbildningen stöder överföringen av det immateriella kulturarvet på olika sätt och på olika åldersnivåer från småbarnspedagogiken till högskoleutbildningen samt det fria bildningsarbetet.

Enligt kulturarvsbarometern 2021 anser¹² en stor majoritet (88 procent) av respondenterna att det är viktigt att bevara kulturarvet, och statens ekonomiska stöd till dem som tryggar och värnar kulturarvet får brett understöd. Kulturarv ses så gott som enhälligt som något intressant och gemensamt som förenar människor. Nästan två av tre anser att kulturarvet är en viktig del av familjens och släktens förflutna. Likaså anser omkring två av tre att värnande om kulturarvet främjar hållbar utveckling.

Kulturens roll och betydelse måste erkännas

I och med FN:s Agenda 2030 har det framhävts att frågor om hållbar utveckling och klimatkrisen berör alla sektorer och aktörer. Betydelsen av hållbar utveckling har under de senaste åren ökat även i genomförandet av konventionen om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Unesco erbjuder många olika material och utbildningar för att stärka perspektiven på hållbar utveckling i arbetet med det levande arvet. Unesco och andra internationella organisationer, såsom UCLG (Global Network of Cities, Local and Regional Governments), har kraftigt betonat kulturens mångsidiga roll när det gäller att uppnå hållbarhetsmålen och utveckla hållbarare samhällen.

12 Kulturarvsbarometern 2021, <https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/kulttuuriperintobarometri>.

Målen för Agenda 2030 samt det immateriella kulturarvet.

Original av Unesco: https://en.unesco.org/sites/default/files/eng_sdg_moment_culture_in_the_vnrs_flyer_final_0.pdf.

Huvudbudskapet i slutdeklarationen vid Mondiacult, världskonferensen om kulturpolitik och hållbar utveckling, godkändes i september 2022¹³ och är att kulturen ska förstås i vid bemärkelse och som ett gemensamt intresse för hela världen. Kulturens betydelse bör identifieras och erkännas som en faktor som väsentligt möjliggör hållbar utveckling samt bör beaktas och dokumenteras i olika politiska dokument, såsom strategier, planer och andra utvecklingsdokument.

Följderna av kriser som klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald påverkar direkt i synnerhet det immateriella kulturarv som hänför sig till naturen och de lokalsamhällena som utövar det. En bättre förståelse av hur de olika dimensionerna av hållbarhet (ekologisk, ekonomisk, social, kulturell) är sammanflätade kräver fortfarande information och gemensamt lärande. Eftersom det levande, immateriella kulturarvet förverkligas och överförs i lokalsamhällets verksamhet har det mångsidiga möjligheter att öka och stärka hållbara val och livsstilar. Vid tryggande av det levande arvet är det möjligt att tillämpa de olika fokusområdena för hållbar utveckling, vilka alla är kopplade till varandra. Ofta stöder till exempel sådana kunskaps- och verksamhetsmodeller som baserar sig på traditionell kunskap målen för hållbar utveckling, men även utövandet av olika former av det levande arvet kan förbättras så att det inte bara är ekologiskt utan även socialt, ekonomiskt och kulturellt hållbart.

13 <https://okm.fi/documents/1410845/3898342/Loppujulistus+Mondiacult+2022+fi.pdf/f020b0a0-13b7-2434-8766-b35588cf72cf/Loppujulistus+Mondiacult+2022+fi.pdf?version=1.1&t=1670507562525>.

tyg, Kulturarvssnurran, är återigen inriktat på diskussion av barns och ungas levande arv med, även det finns redan på 16 olika språk.¹⁵

Projektet LIVIND - Kreativt och levande kulturarv som en resurs för länderna i Den nordliga dimensionen¹⁶ (2022-2024), som samordnas av Museiverket och omfattar nio länder, stärker rollen för det immateriella kulturarvet i lokalsamhällena som en källa till utveckling, välbefinnande och utkomst.

Hållbar turism i anknytning till det levande arvet har utvecklats i samarbete med Visit Finland samt webinarier och workshoppar har ordnats. Visit Finland och Museiverket har år 2022 tillsammans publicerat handboken Yhteinen polku - Opas elävän perinnön vastuulliseen matkailulliseen tuotteistamiseen (En gemensam väg - en handbok för ansvarsfull produktifiering av det levande arvet inom turismen)¹⁷.

Kulturarvet lever i lokalsamhällena

Utifrån de enkäter som genomförts för den periodiska rapporteringen för konventionen om det immateriella kulturarvet anser lokalsamhällena att det immateriella kulturarvet allmänt är en positiv resurs i livet. Traditionerna upplevs stärka gemenskapen, välbefinnandet och den sociala flexibiliteten, vilket i sin tur stöder en socialt och kulturellt hållbar utveckling. Många former av värnande om det immateriella kulturarvet har effekter som kan jämföras med konstens och kulturens effekter på välbefinnandet, vilka har undersökts i många olika projekt under de senaste åren. I vissa former av det immateriella kulturarvet är frågor om tillgänglighet relativt lätta att lösa, medan andra kräver mer eftertanke och åtgärder. Kulturutbudet är tillgängligt när olika publiker kan använda det och delta i det så enkelt och tillgängligt som möjligt.

Kulturens tillgänglighet kan förbättras genom att undanröja hinder för deltagande. Hindren kan hänföra sig till sinnen, kommunikation, svårigheter att förstå, attityder, fysiska, sociala eller ekonomiska faktorer samt brister i beslutsfattandet.

Centret för konstfrämjande, tjänsten Kultur för alla, som verkar i frågor som gäller tillgänglighet, mångfald och likabehandling, samt kontaktpunkten för kulturens välfärdsinverkan och samarbetsnätverket Taikusydän har producerat flera rapporter och utredningar om kulturens tillgänglighet och kulturellt välbefinnande samt har främjat spridningen av resultaten av dem.¹⁸ Dessutom framgick det av en omfattande utredning¹⁹ som gjordes av vuxenläroanstal-

15 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/julkaisut/kulturarvsnurran>.

16 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/en/livind>.

17 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/visit-finlandin-ja-museoviraston-opas-ilmestynyt>.

18 Taikusydän 2023, <https://taikusydän.turkuamk.fi/tietopankki/taikusydämen-julkaisut-ja-tietokortit/taikusydämen-julkaisut/>.

19 Pulkkinen 2023, Sivistysliitto Kansalaisfoorumi, <https://kansalaisfoorumi.fi/julkaisu/kulttuuriharrastamisen-koetut-vaikutukset-selvitys/>.

Det ordnas olika evenemang och tävlingar i skulptering med motorsåg.

Iransk klassisk musik finns också i Wikiförteckningen över det levande kulturarvet.

Inom figurhobbykulturen samlar man på, gör, målar och spelar med figurer.

Födelsedagsfester för kompisar hör till skolelevernas levande kulturarv.

ten Kansalaisfoorumi år 2022 att utövande av kultur upplevs ha betydande effekter inom olika delområden i livet för utövarna.

I Unescos konvention konstateras att det immateriella kulturarvet är ett viktigt incitament för kulturell mångfald. Det immateriella kulturarvet skapar en grund för att värdesätta sin egen och andra kulturer. Kännedom om olika kulturer, festtraditioner, matkulturer, scenkonst, hantverk eller naturrelaterat kunnande öppnar väg för förståelse mellan olika kulturer.

Till de traditionella minoriteterna i Finland hör samer, svenskspråkiga, romer, judar, tatarer och kareler. Andra språkliga och kulturella minoriteter är bland annat ingermanländare, så kallade gammelryssar samt nyare invandrargrupper. Invandring ökar kraftigt mångfalden i samhället. Enligt Statistikcentralen bodde det år 2022 i Finland 496 000 personer med ett främmande språk som modersmål, det vill säga 8,9 procent av hela befolkningen. Språket har en viktig betydelse när det gäller att identifiera, trygga och värna om det immateriella kulturarvet. Även olika grupper av personer med funktionsnedsättningar, personer som hör till olika religionssamfund, sexuella minoriteter och könsminoriteter samt olika åldersgrupper har sina egna kulturella särdrag.

Det levande arvet kan utnyttjas i en dialog som främjar ömsesidig respekt, konfliktlösning och byggande av fred. Detta kan innebära till exempel att det immateriella kulturarvet beaktas som en del av utvecklingsprojekt mellan olika sektorer. Alla samhällssektorer och alla samhällsskikt, inklusive alla åldersgrupper och kön, personer med funktionsnedsättning, alla etniska grupper, urbefolkningar och medlemmar i sårbara grupper, ska involveras i utvecklingsarbetet. Det är viktigt att även behandla svårt eller motstridigt kulturarv i arbetet.

Målet för undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram "Konst, kultur och ett mångfaldigt Finland"²⁰, som publicerades år 2023, är att beakta mångfalden i Finlands befolkning i all planering och allt beslutsfattande inom konst- och kulturpolitiken. Med hjälp av programmet genomför ministeriet de kulturpolitiska målen enligt sin strategi genom resultat-, mål- och resursstyrning i samarbete med förvaltningsområdets ämbetsverk, kulturella inrättningar, kommuner samt grupper inom olika områden av konst och kultur. I åtgärdsprogrammet identifieras det immateriella kulturarvet som en viktig resurs och en förutsättning för ett rikt kulturliv.

Kulturell mångfald har varit ett viktigt tema i genomförandet av Unescos konventionen i Finland. Flera evenemang och workshoppar har ordnats med intressentgrupper inom området. Museiverket har i samarbete med Centret för konstfrämjande, tjänsten Kultur för alla och Globe Art Point år 2022–2023 genomfört projektet Elävän perinnön lähettiläät (Ambassadörer för det levande arvet). Projektet stärker perspektivet för kulturell mångfald i arbetet med det immateriella kulturarvet. De sex ambassadörer för det levande arvet som valdes till projektet

20 <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410845/atgardsprogram-for-att-framja-mangfalden-inom-konst-och-kultur>.

hade workshoppar med olika kulturella grupper. Utifrån dem skapades nya artiklar i wikiförteckningen över det levande kulturarvet som beskriver olika gruppers traditioner. Bland annat den mexikanska högtiden De dödas dag i Finland, judarnas brödtradition challah och firandet av Chiles nationaldag i Finland fick egna artiklar.

Samernas immateriella kulturarv

Till samekulturen räknas de samiska språken, det samiska kulturarvet, samiska kulturyttringar, samisk traditionell kunskap, traditionella samiska näringar och moderna former av utövandet av dem samt samiskt hantverk och andra kulturella seder och former som samerna utövar i egenskap av urbefolkning. Det samiska kulturarvet är bland annat den samiska byggnadstraditionen, historiska föremål, samedräkten, hantverk, färdigheter och traditioner i anknytning till traditionella näringar, Ortsnamn, konst, jolktraditionen, den muntliga berättartraditionen, samernas uppfattning av landskapet, traditionella kunskaper och språk. I samekulturen är det materiella och det immateriella kulturarvet mycket nära sammankopplade.

I Finland talas tre samiska språk: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Samerna har kulturellt självstyre, som sametinget ansvarar för. Samemuseet Siida i Enare är ett museum med riksansvar som bevarar, undersöker och visar de finska samernas kulturarv. Samernas immateriella kulturarv har stötts genom flera projekt under årens lopp. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt etiskt hållbar turism.²¹ Som ett led i genomförandet av konventionen om det immateriella kulturarvet har det ordnats flera evenemang, seminarier och webinarier i samarbete med sametinget. Finland, Sverige och Norge har i flera år arbetat tillsammans för att trygga det samiska levande kulturarvet. I tryggande-åtgärderna är det viktigt att höra och samarbeta med aktörer i hela sameområdet.

→ Läs mer i avsnitt 13.2-15.1 i rapporten till Unesco²²

Kulturarvet är grunden för hållbara samhällen

Mål: Det immateriella kulturarvet är en viktig faktor i byggandet av en hållbar framtid och som stöd för välbefinnandet.

Museiverkets åtgärder:

- Vi lyfter fram det immateriella kulturarvets betydelse i samhället när det gäller att till exempel stärka välbefinnandet och delaktigheten med hjälp av kommunikation på många

21 <https://samediggi.fi/vastuualueet/elinkeinot-oikeus-ja-ymparisto/saamelaismatkailun-eettiset-ohjeet/>.

22 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

språk och vid olika evenemang. Vi samarbetar i synnerhet med element som upptagits i Unescos kulturarvslista och element som ingår i den nationella förteckningen.

- I vårt arbete förbinder vi oss till att beakta övergripande hållbarhet, ansvarstagande och delaktighet i allt arbete med det levande arvet.
- Vi fortsätter att arbeta för att synliggöra kopplingarna mellan det levande arvet och hållbar utveckling samt med att dela god praxis med hjälp av projekt, evenemang och verktyg. Vi arbetar tillsammans med ett sektorsövergripande nätverk av inhemska och internationella aktörer.
- Vi fortsätter att utveckla och sprida verktyg som utvecklats tillsammans med samarbetspartner för att öka verkningsfullheten av det praktiska arbetet för aktörerna inom området (Kompassen för hållbar utveckling och Kulturarvssnurran).
- Vi samarbetar med olika kulturella och språkliga grupper samt organisationer med anknytning till branschen för att stärka perspektivet för kulturell mångfald genom evenemang, workshoppar, wikiartiklar och projektunderstöd. Vi stöder undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram för att främja konstens och kulturens mångfald.
- Vi fortsätter att samarbeta med sametinget för att trygga det samiska immateriella kulturarvet i samarbete med Sverige och Norge.

Bild: Anne Ollifa

Renskötsel är den synligaste delen av den samiska kulturen. Dess samhälleliga och kulturella betydelse är fortfarande stor och oftast deltar hela slakten i de årliga renskötsel-evenemangen.

2 GRUNDEN FÖR ARBETET MED ATT TRYGGA DET LEVANDE KULTURARVET

Unescos konvention ger en grund för det arbete som utförs för att trygga det immateriella kulturarvet. I och med att konventionen antogs har man också i Finland börjat bygga upp den arbetsfördelning, de verksamhetssätt och de verktyg som behövs. I enlighet med konventionens anda vill man arbeta för det levande arvet bästa med utgångspunkt i lokalsamhällena tillsammans med dem som värnar om traditionen. Ansvar för att genomföra konventionen ligger dock på myndighetsnivå.

Konventionens nyckelaktörer

Finska staten är part i Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet och svarar för att konventionens förpliktelser uppfylls. I Finland svarar **undervisnings- och kulturministeriet** inför Unesco för genomförandet och uppföljningen av konventionen.

Museiverket svarar för det nationella genomförandet av konventionen. Museiverket svarar för den nationella samordningen, nationella förteckningar och, i samarbete med undervisnings- och kulturministeriet, för det internationella samarbetet. Museiverket svarar för den nationella kommunikationen om konventionen.

Undervisnings- och kulturministeriet har anvisat Museiverket ett anslag som ska delas ut för genomförande av internationella konventioner om kulturarv. Ur detta anslag delar Museiverket årligen ut bidrag till samarbets- och utvecklingsprojekt som iakttar konventionen om det immateriella kulturarvet.²³ Syftet med bidraget är att främja genomförandet av Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet, öka medvetenheten om den och öka möjligheterna för lokalsamhällena att delta när det gäller det kulturarv som avses i konventionen. Under de senaste åren har 456 000 euro delats ut i bidrag till sammanlagt över 40 projekt.

Undervisnings- och kulturministeriet har utsett en **expertgrupp för immateriella kulturarvet** som ska stödja Museiverkets arbete²⁴. Den tredje expertgruppen för det immateriella kulturarvet är verksam under perioden 2022–2026.

Kretsarna för levande kulturarv²⁵ arbetar för att stödja Museiverkets arbete med att genomföra Unescos konvention. Kretsarna består av sektorsövergripande nätverk av aktörer, genom vilka växelverkan sker med olika lokalsamhällena, den tredje sektorn och traditionsutövare.

23 Bidrag för samarbets- och utvecklingsprojekt inom konventionen om det immateriella kulturarvet, <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/avustukset-aineettoman-sopimuksen-yhteistyö-ja-kehittämishankkeisiin>.

24 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/sopimus-suomessa/asiantuntijaryhmät>.

25 Museiverket, Kretsar, <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/sopimus-suomessa/elävän-perinnön-ringit>.

I Finland finns ett tiotal positivspelare.

Skörtistfesten samlar tiotusentals människor varje år att sjunga tillsammans.

Kretsarna sammanför aktörer inom olika sektorer som ansvarar för utövandet, överföringen, dokumentationen och bevarandet av samt utbildningen och forskningen om traditioner. Inom verksamheten finns fyra kretsar som har direkt koppling till genomförandet: en hantverkarkrets (inrättad 2015), en naturkrets (2016), en krets för folkmusik och folkdans (2016) samt en krets för muntliga traditioner (2018). I anknytning till Unescos förteckning har det dessutom inrättats en krets för bastutraditionen (2019) och en krets för traditionen med klinkbyggda båtar (2021).

Kretsarna ordnar mångsidig verksamhet, till exempel evenemang, samt producerar olika publikationer och verktyg, till exempel diskussionskort för samtal och gemenskap kring handarbete.²⁶ Kretsarna kan ha till uppgift att till exempel öka kännedomen om tryggheten av det levande arvet, förmedla information om genomförandet av konventionen och inspirera aktörer inom den egna sektorn till att förteckna det levande arvet.

Medborgarorganisationer med erkänd kompetens inom området för det immateriella kulturarvet kan ansöka om ackreditering, det vill säga en rådgivande roll, hos organen inom Unescos konvention. **Ackrediterade organisationer** hjälper till att genomföra konventionen ur medborgarsamhällets synvinkel och stöder genomförandet av den nationellt och på Unescos nivå internationellt. I Finland är Finsk folk musik institutet (Kansanmusiikki-instituutti ry) och Förbundet för hemslöjd och konsthantverk Taito rf organisationer som ackrediterats till Unescos konvention. Totalt har 217 organisationer ackrediterats till konventionen (1/2024).

Förteckning ger det levande arvet synlighet

Förteckning av det immateriella kulturarvet är en viktig del av konventionen och en av de få artiklar som förpliktar konventionsstaterna. Med hjälp av förteckningsarbete²⁷ stärks kännedomen om det immateriella kulturarvets existens och vikten av att värna om det. Det immateriella kulturarvet förtecknas på två nivåer i Finland.

Den deltagande och ständigt öppna **Wikiförteckningen över det levande kulturarvet**²⁸ ger lokalsamhällen en plattform där de kan presentera sitt immateriella kulturarv. Förteckningen öppnades år 2016 och innehåller redan över 240 artiklar från fyrahundra olika instanser (1/2024). Förslag till wikiförteckningen kan göras av olika grupper, till exempel föreningar, organisationer eller grupper av privatpersoner. Wikiförteckningen kompletteras av de lokalsamhällen som utövar traditionen.

26 Taitoliitto, Työkaluja ja ideoita käsityön elävän perinnön toimintaan,

<https://www.taito.fi/me-olemmme-taito/kasityon-aineeton-kulttuuriperinto/kasityon-elavan-perinnon-tyokaluja/>.

27 Termen förteckning som används i samband med konventionen om det immateriella kulturarvet har översatts från det engelska ordet inventorying. Arbetet med att förteckna det levande arvet görs tillsammans med lokalsamhällena. Det skiljer sig exempelvis från den katalogisering (cataloguing, description) som görs i museernas samlingsarbete och som avser sätt att lagra uppgifter om element som hör till museernas eller andra organisationers samlingar och om åtgärder i anknytning till dem.

28 <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/>.

Wikiförteckningen är en effektiv plattform för att öka kännedomen om det levande arvet. Webbplatsen har tusentals besökare: År 2023 hade den 100 000 besökare från över 150 länder. Wikiförteckningen kan användas som källa för olika lokalsamhällen, utbildningsorganisationer, medier och den stora allmänheten. Den information som artiklarna erbjuder utnyttjas även på Museiverkets webbplats för läromedel som tillhandahåller material för skolorna och andra utbildningsinstitutionerna.

De traditioner som presenteras i förteckningen kan hänföra sig till högtider, mat, hantverk, musik och dans, scenkonst, spel, natur eller muntliga traditioner. Även god praxis, projekt eller metoder med anknytning till värnandet om det immateriella kulturarvet kan läggas till i förteckningen. På webbplatsen finns information på finska, svenska och engelska. Utöver dessa språk är det möjligt att publicera artiklar på vilket annat språk som helst.

Lokalsamhällen kan ansöka om att deras levande kulturarv ska överföras från wikiförteckningen till den **Nationella förteckningen över det levande kulturarvet**, där det för närvarande finns 86 element. Undervisnings- och kulturministeriet bestämmer på Museiverkets förslag vilka element som ska föras in i den nationella förteckningen. Expertgruppen för det immateriella kulturarvet stöder Museiverket i beredningsarbetet. Dessutom referentgranskas ansökningarna. Syftet med den nationella förteckningen är att ge de element som upptagits i den erkännande och synlighet. Ansökningar till den nationella förteckningen ordnas regelbundet, tidigare har sådana ordnats åren 2017, 2019 och 2023. Det är möjligt att föreslå element i den nationella förteckningen över det immateriella kulturarvet för att bereda dem som Finlands förslag till Unescos förteckningar över immateriella kulturarv.

Unescos listor över immateriellt kulturarv

Unesco för i anslutning till konventionen två förteckningar över det immateriella kulturarvet samt ett register över goda metodiska exempel. Syftet med förteckningarna är att göra det levande arvet synligt på olika håll i världen och dela god praxis mellan länder. Den kändaste och mest omfattande är listan över mänsklighetens immateriella kulturarv (Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity). I listan över immateriella kulturarv som kräver omedelbart trygghet (List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding) lyfts hotade element fram. Registret över goda metodiska exempel (Register of Good Safeguarding Practices) presenterar olika metoder. Förteckningarna innehåller redan 730 element från 145 länder (01/2024).²⁹

Finland har fyra element upptagna i Unescos förteckning över mänsklighetens immateriella kulturarv: bastutraditionen i Finland (upptagning 2020), fioltraditionen i Kaustby

29 <https://ich.unesco.org/en/lists>.

(2021) samt multinationella element i form av den nordiska klinkbåtstraditionen (2021) samt kunskaper, färdigheter och tekniker i anknytning till handtillverkat glas (2023).

→ Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorerna 7 och 8)³⁰

Grunden för arbetet med att trygga det immateriella kulturarvet

Mål: Vi fortsätter att samla in och sprida information om det levande arv som omfattas av Unescos konvention som grund för tryggandet. Vi utför detta arbete tillsammans med traditions-samfunden för att främja tryggande åtgärder. En allt större del av det levande arvet i Finland är föremål för bevarande och tryggande.

Museiverkets åtgärder:

- Vi gör Wikiförteckningen över det levande kulturarvet mer känd genom olika kommunikationsmetoder på olika språk i Finland och internationellt. Vi uppmuntrar olika grupper, även minoriteter, att genom förteckningar synliggöra sitt eget levande kulturarv. Särskilt fokus läggs på att utöka förteckningen av god praxis.
- Vi samarbetar intensivt och övergripande med kretsarna för levande kulturarv och andra aktiva aktörer inom området för det levande arvet. Vi utvecklar samarbetet med landskapen, kommunerna och hembygdsaktörerna.
- Vi stöder ackrediterade organisationer i deras arbete med att förankra perspektivet för det immateriella kulturarvet i Finland samt i deras internationella arbete.
- Vi samarbetar med de bakomliggande lokalsamhällena för de element som upptagits i Unescos förteckningar över immateriella kulturarv för att utveckla tryggandearbetet. Vi rapporterar till Unesco om tryggandet av elementen som en del av Finlands periodrapport.
- Under genomförandeperioden öppnar vi en nationell ansökan till Unescos förteckningar över immateriella kulturarv med fokus på god praxis för tryggande.

30 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

Man skördar fortfarande hö på störrar under talkon på olika håll i Finland varje år.

3 ETT BRETT FÄLT AV AKTÖRER VÄRNAR OM DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Kärnan i det immateriella kulturarvet utgörs av många slags lokalsamhällen, där det immateriella kulturarvet i olika former upprätthålls, tryggas och överförs. I arbetet med att värna om kulturarvet deltar ett stort antal olika aktörer i Finland. I vårt land finns det omfattande och etablerade strukturer för till exempel utbildningens, forskningens, minnesorganisationernas och kulturinstitutionernas vidkommande, vilket stöder bevarandet och överförandet av det immateriella kulturarvet. Samhället stöder lokalsamhällen, föreningar och traditionskunniga på många olika sätt. Läroanstalterna behandlas separat i kapitel 4. Utbildning och fostran.

Medborgarorganisationer

Medborgarorganisationernas verksamhet har långa och starka traditioner i Finland. Även i arbetet med att värna om det immateriella kulturarvet har organisationerna och deras regionala och lokala nivåer en viktig roll. En stor del av föreningarna drivs av frivilliga, men en del har också anställda, åtminstone i takorganisationerna. Vid sidan av medborgarorganisationerna

och föreningarna värnar många lokalsamhällen om det immateriella kulturarvet, till exempel stadsdelsgrupper, hobbygrupper och arbetsgemenskaper. Tusentals kultur- och hobbyföreningar arbetar med hembygdsarbete, scenkonst, hantverk och muntlig tradition. Till exempel i anknytning till naturen finns det ett brett fält där det levande arvet överförs och värnas om av till exempel natur-, friluft-, motions-, vandrings-, jakt- och fiskeorganisationer.

Minnesorganisationer

Fenomen som hör till det immateriella kulturarvet bevaras i Finland huvudsakligen av museer, arkiv och bibliotek. I professionellt upprätthållna minnesorganisationer ansvarar fackmän och experter för dokumenteringen, men även organisationer, yrkesutövare och olika läroanstalter dokumenterar och lagrar material om det levande arvet i anknytning till den egna verksamheten. Nästan alla dessa institutioner och organisationer får offentlig finansiering av staten, regionförvaltningen eller kommunerna, antingen i form av verksamhetsbidrag eller enskilda projektbidrag.

Syftet med konventionen är att rikta minnesorganisationernas arbete till att stödja det levande arvet och överföringen av det till kommande generationer. Det är viktigt att museer, arkiv och bibliotek arbetar med dokumentering, forskning och spridning av information i fråga om det immateriella kulturarvet med tanke på kulturutövarna och lokalsamhällena samt hela samhället. Verksamhetssättet som utgår från lokalsamhällena håller på att öka, vilket innebär att lokalsamhällena i allt högre grad involveras i bevarandearbetet. Många minnesorganisationer bedriver även betydande forskning.

Informationssökningstjänsten Finna är ett hem för miljontals kultur- och vetenskapsmaterial i Finland. Hundratals inhemska aktörer, såsom arkiv, bibliotek och museer, bidrar med innehåll i Finna. Via söktjänsten kan man ta del av multimediala material - bilder, texter, inspelningar, videor och andra material - från alla områden av det levande arvet. Nationalbiblioteket upprätthåller och utvecklar kontinuerligt Finna-tjänsten i samarbete med arkiv, bibliotek, museer och andra samarbetspartner.

Museer

Finländska museer lagrar, bevarar, undersöker och ställer ut både materiellt och immateriellt kulturarv. I museernas verksamhet är det viktigt att involvera besökarna och olika lokalsamhällen genom mångsidigt samarbete. Museerna fungerar ofta även som öppna mötes- och händelseplatser för olika människor, grupper och lokalsamhällen samt gör det möjligt att behandla, använda, bevara, värna om och fundera kring kulturarvets teman på ett mångsidigt sätt.

Museilagen (314/2019) reglerar professionell museiverksamhet, och i motiveringen till den uppdaterade museilagen ingår också det immateriella kulturarvet. I Finland finns över 300 professionellt skötta museala platser, av vilka en del har särskilda ansvarsuppgifter. I Finland finns det för närvarande 32 museer med regionalt ansvar och 18 museer med riksansvar³¹, vilkas arbetsfält är nära kopplade till många slags levande traditioner. Utöver dessa finns det i Finland hundratals icke-professionella museer, till exempel hembygds museer, som arbetar med det lokala materiella och immateriella kulturarvet.

Kännedomen om det immateriella kulturarvet har ökat på museifältet i och med de kampanjer, evenemang, material och utbildningar som ordnats i samarbete mellan Museiverket, Museiförbundet, Finlands Hembygdsförbund och museerna. Även det internationella museiförbundets (International Council of Museums, ICOM) reviderade definition av museer³² beaktar det immateriella kulturarvet. Förståelsen av arbetet med att värna om det immateriella kulturarvet håller på att öka och bli verksamhetsätt som involverar lokalsamhällena genom hela museiverksamheten, ända från lagringen och vården av samlingar till planering och genomförande av utställningar samt till museipedagogik. Arbetet med det levande arvet skapar även nya verksamhetsätt och tjänster för museerna samt öppnar nya samarbetsnätverk.

Samarbetsnätverket för professionella museer inom dokumentations- och samlingsarbete, TAKO, utvecklar och samordnar museernas fenomenbaserade samtidsdokumentation, som ofta gäller just fenomen inom det levande kulturarvet. Vid sidan om museerna är även vetenskapscentrumen och Forststyrelsens naturum³³ diskussionsplatser för det immateriella kulturarvet.

Museiverket och Museiförbundet har i flera års tid samarbetat för att lyfta fram det immateriella kulturarvets perspektiv. År 2020 ordnades ett webinarium för det levande arvet i de nordiska museerna. Evenemanget samlade sammanlagt 260 deltagare från tolv olika länder. År 2021 ordnades två halvdagars webinarier för finländskt yrkesfolk inom museisektorn kring temat immateriellt kulturarv. På Museiverkets webbplats [aineetonkulttuuriperinto.fi](https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi)³⁴ finns anvisningar för workshoppar och inspirationskort som berättar om 40 finländska museers arbete³⁵ som utgör konkreta verktyg och tillvägagångssätt för det levande arvet i museernas arbete.

31 Museer med riksansvar är Alvar Aalto-museet, Designmuseet, Forum Marinum, Finlands skogsmuseum Lusto, Mobilia bil- och vägmuseum, Postmuseet, samemuseet Siida, Finlands arkitekturmuseum, Finlands Flygmuseum, Finlands Hantverksmuseum, Finlands glasmuseum, Finlands lantbruksmuseum Sarka, Finlands Järnvägmuseum, Finlands idrottsmuseum, Finlands fotografiska museum, Teatermuseet, Tekniska museet och Arbetarmuseet Werstas (09/2023).

32 <https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition/>.

33 <https://www.utinaturen.fi/naturum>.

34 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/suojeleminen/muistiorganisaatiot>.

35 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/inspiraatiokortit-museoille>.

Det finns mycket kunnande om skötseln av finsk boskap och andra husdjur.

Allemansrätten gör det möjligt att plocka bär överallt i Finland.

Arkiv

I Finland finns ett omfattande nätverk av offentliga och privata arkiv. Till arkivens uppgifter hör dokumentation, lagring och förvaring samt förmedling av information och material för lokalsamhällenas bruk. Det levande kulturarvet lagras i arkiven i form av inspelningar, videor och fotografier samt i skriftlig form. Materialen utnyttjas förutom av vanliga medborgare, även av medier, läroanstalter, konstnärer och forskare.

Riksarkivet har till uppgift att säkerställa att dokument som hör till det nationella kulturarvet bevaras och finns tillgängliga samt att främja användningen av dem för forskning. Samearkivet som en del av Riksarkivet ansvarar för bevarandet av den dokumentation som gäller samerna och stöder tvärvetenskaplig sameforskning.

I Finland förvaras information och material i anknytning till det levande arvet av många aktörer.³⁶ Även många privata centralarkiv erbjuder material av många olika slag i ämnet. Utöver dessa lagrar, dokumenterar och förmedlar även hembygdsarkiven som verkar med frivilliga krafter information och material i anknytning till det levande arvet. Vid flera museer finns dessutom arkiv.

Bibliotek

Biblioteken med sina mångsidiga datalager fungerar som informationsförmedlare samt bildnings-, mötes- och evenemangsplatser som är öppna för alla. Finlands biblioteksnätverk består av allmänna, det vill säga kommunala bibliotek, högskolebibliotek, det vill säga universitets- och yrkeshögskolebibliotek, specialbibliotek som upprätthålls av staten eller privata aktörer samt bibliotek i skolor och på läroanstalter. Finlands biblioteksnätverk är den mest använda kulturtjänsten i vårt land: På de drygt 700 allmänna biblioteken görs årligen cirka 80,4 miljoner lån. Högskolebiblioteken, specialbiblioteken och läroanstaltsbiblioteken samt Nationalbiblioteket erbjuder genom sina tjänster tillgång till information, forskning, databaser samt inhemska och internationella nättjänster som förmedlar dessa i anknytning till det immateriella kulturarvet.

Biblioteken har en stor roll när det gäller att lyfta fram och presentera det lokala levande arvet. Många av bibliotekens evenemang anknyter till det lokala immateriella kulturarvet och lokalsamhällena genom att ge till exempel den muntliga traditionen, såsom dialekter eller berättelsekonsten, synlighet. Biblioteken samarbetar med skolor och läroanstalter, småbarns-

36 Till exempel Nationalarkivet, Institutet för de inhemska språken, Nationella audiovisuella institutet, Finska litteratursällskapet, Svenska litteratursällskapet i Finland, Svenska centralarkivet, Kansanperintein arkisto vid Tammerfors universitet, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkisto vid Åbo universitet och Rundradion. Även till exempel Musikarkivet, Kansanmusiikki-instituutti och Finlands Idrottsarkiv bevarar material som anknyter till det immateriella kulturarvet.

pedagogiken, medborgarinstituten, företrädare för ordkonsten, lokala föreningar och organisationer bland annat för att främja läsning. Biblioteken sänker samtidigt medborgarnas tröskel för att utöva, informera sig om och värna om det immateriella kulturarvet.

Andra expertorganisationer

I Finland finns ett stort antal olika expertorganisationer inom kultur, informationscentrum inom olika konstområden och andra aktörer som presenterar det immateriella kulturarvet, producerar program samt lagrar och förmedlar kunskaper och färdigheter.

I Finland finns det sammanlagt 28 kulturcentrum eller kulturhus som är placerade i landskapscentrum och andra kommuner. I Finland finns det cirka tvåtusen föreningshus och dessutom många byagårdar som ger möjligheter att främja det immateriella kulturarvet. Var och en av dessa erbjuder lokaler för till exempel evenemang, utövande av musik och hantverk samt sammankomster för olika grupper.

Kommunala aktörer

Kommunerna och landskapsförbunden har en viktig roll när det gäller att värna om det immateriella kulturarvet i deras respektive områden. Kommunerna förpliktas av lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019), enligt vilken kommunerna ska främja upprätthållande och användning av kulturarvet samt verksamhet som stöder och utvecklar den lokala identiteten. Likaså fastställer lagen om utveckling av regionerna (756/2021) att främjandet av kulturen och landskapets identitet i synnerhet ska skötas av landskapsförbunden även som en del av deras regionala strategiarbete. Landskapsförbunden stöder kommunerna genom att beakta det immateriella kulturarvet i det egna utvecklings- och planeringsarbetet.

Inom kommunernas uppgiftsområde betonas lokalsamhällets bildning och välfärd, en smidig vardag för kommuninvånarna samt deltagande i demokratisk verksamhet och demokratiskt beslutsfattande. Det immateriella kulturarvet är en mångsidig resurs i kommunernas förändrade uppgiftsfält och dess betydelse framhävs i bildnings- och välfärdstjänsterna samt, utöver de ovannämnda uppgifterna för minnesorganisationerna och utbildningsbranschen, även i kommunernas kulturverksamhet. Eftersom det immateriella kulturarvet har många uttrycksformer även inom ramarna för konventionen, berör det kommuninvånarnas liv på många olika sätt, vare sig det är fråga om hobbyer som främjar hälsan och välbefinnandet, omvårdnad om miljön eller evenemang som stärker känslan av tillhörighet i lokalsamhället.

Kommunernas bibliotek, museer och kulturcentrum fungerar som plattformar för olika evenemang. Kommunerna samarbetar intensivt med organisationer, föreningar och lokalsamhällen samt delar ut verksamhetsbidrag. Det immateriella kulturarvet hänger även samman med främjande av välfärd och hälsa samt stärkande av livskraften, vilka hör till kommunernas centrala uppgifter. Kommunernas kommittéer har även mer allmänt kunnat få till uppgift att främja kulturarvsarbetet, vilket även omfattar det immateriella kulturarvet.

→ **Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorn 1)³⁷**

Ett brett fält av aktörer

Mål: Vi bidrar till att säkerställa att arbetet med det immateriella kulturarvet omfattar samhällets olika skikt. Vi arbetar aktivt för att det levande kulturarvet ska erkännas som begrepp och att utgångspunkten i lokalsamhället ska betonas i kulturarvsarbetet.

Museiverkets åtgärder:

- Vi samarbetar intensivt med medborgarorganisationerna för att värna om och synliggöra det levande arvet till exempel med hjälp av förteckningar, kommunikation, evenemang och projekt.
- I samarbete med kretsarna för levande kulturarv och ackrediterade organisationer når vi allt fler nya partner inom ramarna för det aktiva genomförandet av konventionen.
- Vi samarbetar med Museiförbundet samt museerna med regionalt ansvar och med riksansvar för att stärka det immateriella kulturarvets perspektiv i museernas arbete genom att utveckla samarbetsmetoder och verktyg samt ordna evenemang och utbildning.
- Vi fortsätter samarbetet med arkiven i fråga om evenemang, kommunikation och insamlingsarbete för det levande arvet.
- Vi utvecklar samarbetet med biblioteksfältet i arbetet med det levande arvet.
- Vi stärker samarbetet mellan kommunala aktörer, olika sektorer och kommunernas interna förvaltningar genom att ordna evenemang, informationstillfällen och utbildning. Genom samarbetet sporrar vi kommunerna till att ännu bättre identifiera det levande arvet som en del av kommunernas kulturverksamhet.

37 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

Att baka pepparkakor hör till jultraditionen i många länder.

Vävning av trasmatta i Taitokeskus i Hyvinge.

4 DET LEVANDE ARVET SOM EN DEL AV DEN STRATEGISKA UTVECKLINGEN

Målet för Unescos konvention är att det immateriella kulturarvets betydelse för människor och lokalsamhällen ska erkännas i samhället. Detta mål stöds av slutdeklarationen vid världskonferensen Mondiacult (2022), enligt vilken kulturens betydelse bör identifieras samt beaktas och dokumenteras i olika politiska dokument, såsom strategier, planer och andra utvecklingsdokument.³⁸

Det är viktigt att erkänna människornas och olika lokalsamhällens delaktighet i kulturarvsarbetet. Program, planer och genomförandet av dem inom utbildnings- och kulturpolitikens förvaltningsområden samt andra förvaltningsområden ska beakta det immateriella kulturarvets mångfald, mänskliga rättigheter, likvärdighet och principerna för hållbar utveckling. Varje individ har rätt att bestämma sin kulturella identitet och delaktighet i kulturarvet. Var och en ska även ha rätt att ställa sig utanför det gemensamt fastställda kulturarvet.

Lagstiftning och strategier

När Finland ratificerade konventionen om det immateriella kulturarvet ansåg man att den nuvarande lagstiftningen om kulturarvet, språk, undervisning och miljö samt minoriteters rättigheter ger möjlighet att trygga det immateriella kulturarvet i Finland. Redan i Finlands grundlag sägs det att var och en bär ansvar för kulturarvet (20 §). Lagen uttrycker dessutom att det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder och att samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur (17 §). Även rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt för dem som på grund av funktionsnedsättning behöver tolknings- och översättningshjälp tryggas genom lag.

I och med genomförandet av konventionen har det immateriella kulturarvet dock börjat synas i olika styrdokument till och med i lagstiftningen. I Finland har kommunerna en viktig roll i ordnandet av kulturverksamhet, och deras verksamhetsfält, verksamhetsinnehåll och uppgifter regleras av lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019). I motiveringen till lagen nämns även det immateriella kulturarvet som en del av kommunernas verksamhetsfält. Det levande arvet hänför sig i synnerhet till stödjandet av den lokala identiteten och medborgarverksamheten.

38 <https://okm.fi/documents/1410845/3898342/Loppujulistus+Mondiacult+2022+fi.pdf/f020b0a0-13b7-2434-8766-b35588cf72cf/Loppujulistus+Mondiacult+2022+fi.pdf?version=1.1&t=1670507562525>.

Museernas verksamhet regleras av museilagen (314/2019). I regeringens proposition (RP 194/2018 rd) anses museerna ansvara för att utveckla och främja tryggheten av kulturarvet och den digitala tillgängligheten inom sitt ansvarsområde. Uppgiften omfattar både det materiella, det immateriella och det digitala arvet.

Till landskapsförbundens uppgifter hör enligt lagen (756/2021) att främja kulturen som en del av strategiarbetet på landskapsnivå, inom samernas hembygdsområde deras rätt till sitt eget språk och sin egen kultur samt landskapets identitet och invånarnas deltagande i utvecklingen av landskapet.

I lagen (1705/2009) och förordningen (1766/2009) om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet föreskrivs även om statsbidrag som kan beviljas för till exempel funktionell utveckling av förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten och den grundläggande konstundervisningen. Lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) innehåller bestämmelser om det fria bildningsarbetet, som har en betydande roll i överföringen av många slags levande traditioner.

Dessutom spelar många nationella och regionala strategier samt handlingsplaner en viktig roll med tanke på kulturarvet. Statsrådets principbeslut om kulturarvsstrategin 2023–2030³⁹ granskar kulturarvet i ett helhetsperspektiv: Kulturarvet finns överallt, det är en del av varje människas liv och kan vara materiellt, immateriellt eller digitalt. Undervisnings- och kulturministeriet utarbetar år 2024 en plan för genomförande av kulturarvsstrategin.

Andra styrande strategier är till exempel undervisnings- och kulturministeriets kulturpolitiska strategi 2025⁴⁰ samt undervisnings- och kulturministeriets strategi 2030⁴¹. Även i till exempel samernas kulturpolitiska handlings- och utvecklingsprogram 2020–2023 samt Finlands programmet för romsk politik 2023–2030⁴² beaktas det immateriella kulturarvet.

Det immateriella kulturarvet syns även i landskapens strategier och de regionala turismstrategierna. Detta är oftast fallet om regionen eller kommunen har en tradition som ingår i den nationella förteckningen över levande arv, såsom fiolspelning i Kaustby i Mellersta Österbotten eller fiskartröjan ("sticktröjan") från ön Karlö i Norra Österbotten. Även lokala kulturmiljöprogram och -strategier lyfter på sina ställen fram det levande arvet.

39 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164642>.

40 Undervisnings- och kulturministeriet, Undervisnings- och kulturministeriets kulturpolitiska strategi 2025, Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:21, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161522>.

41 Undervisnings- och kulturministeriet, Undervisnings- och kulturministeriets strategi 2030, Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:13, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161522>.

42 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164707>.

Offentligt stöd

I Finland har den offentliga finansieringen av konst och kultur fördelats mellan staten och kommunerna. Staten ansvarar ekonomiskt och förvaltningsmässigt för de nationella konst- och kulturinrättningarna, det direkta stödet till konsten och konstnärerna, högskoleutbildningen inom konst och kultur samt internationella relationer. Undervisnings- och kulturministeriet är statens viktigaste finansiär av konst och kultur. Aktörer som upprätthåller museer, teatrar och orkestrar i Finland beviljas statligt stöd för att täcka inrättningarnas verksamhetskostnader. Undervisnings- och kulturministeriet ger betydande finansiering för grundläggande verksamhet och projekt inom många olika områden av det levande arvet.

Eftersom det levande arvet omfattar många livsområden, berör det olika ministeriers ansvarsområden. Till exempel hör immateriellt kulturarv som omfattar exempelvis byggnadsarvet samt landskaps- och naturarvet till miljöministeriets förvaltningsområde. Även de övriga ministerierna finansierar genom sina respektive politiska program i någon mån funktioner i anknytning till det levande arvet, men dessa åtgärder kunde vara mer planmässiga och öppet övervägda.

Kommunerna upprätthåller museer, bibliotek och arkiv samt stöder lokalt och regionalt verk samma kultur- och konstorganisationer samt grundläggande konstundervisning och annan kulturverksamhet, såsom evenemang. Utöver staten stöder kommunerna direkt även konstnärer genom stipendier och bidrag samt genom att erbjuda arbets- och utställningslokaler.

Vid Centret för konstfrämjande har sju statliga konstkommissioner inom olika konstområden och tretton regionala konstkommissioner direkt inverkan på många av det immateriella kulturarvets områden, såsom främjande av scenkonst, musik och kulturell mångfald. Konstkommissionerna beslutar om stipendierna och Centret för konstfrämjande fattar beslut om bidrag till olika grupper. Utöver dessa stöder de regionala utvecklingsuppgifterna inom kulturen regionalt samarbete, likaså landskapsförbundens arbete för att främja kulturen.

Med Europeiska unionens finansiering stöds olika projekt som anknyter till det levande kulturarvet, till exempel genom Kreativa Europa och Interreg-programmen. I Finland finansieras dessutom årligen tiotals projekt inom området för det levande arvet genom Leader-programmet. Även genom strukturfonderna inverkar man på det immateriella kulturarvets livskraft i regionerna. Det finns många olika finansieringsinstrument för det nordiska samarbetet under Nordiska kulturfonden och Nordisk kulturkontakt.

Utöver det offentliga stödet har stiftelserna en viktig roll i finansieringen av kulturen. För närvarande finns det i Finland hundratals privata stiftelser som stöder vetenskap, konst och annan samhällelig utveckling.

Kunskaperna, färdigheterna och teknikerna som hör samman med handblåst glas upptogs på Unescos lista över mänsklighetens immateriella kulturarv 2023 genom försorg av Finland och fem andra länder.

Man bakar karelska piroger i Uudenmaan Martats verkstad i Helsingfors.

Museiverket delar sedan år 2018 ut bidrag för samarbets- och utvecklingsprojekt för det immateriella kulturarvet.⁴³ Dessutom är det immateriella kulturarvet en viktig faktor i många projekt inom museisektorn samt i de bidrag som beviljas för lokalsamhällens kulturarvs- och kulturmiljörelaterade projekt. Även i bidrag som hänför sig till kulturmiljön och världsarvsobjekten ingår projekt som gäller det immateriella kulturarvet.

→ **Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorerna 7 och 8)⁴⁴**

Det levande arvet som en del av den strategiska utvecklingen

Mål: **Vårt mål är att värnandet om det immateriella kulturarvet ska ha starkt stöd i strategier och program samt att tillräckliga resurser avsätts för att trygga det.**

Museiverkets åtgärder:

- Vi förmedlar information om konventionen om det immateriella kulturarvet inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, så att perspektivet för det levande arvet ska beaktas i alla lämpliga strategier och program. Vi söker nya samarbetsmöjligheter också inom andra sektorer.
- I samarbete med landskapen och kommunerna vidtar vi åtgärder för att göra det immateriella kulturarvet känt och så att det beaktas i kommunernas arbete.
- Vi söker aktivt möjligheter till finansiering av arbetet med det immateriella kulturarvet genom olika aktörer och instrument.
- Vi lyfter fram det immateriella kulturarvets roll i arbetet med att genomföra kulturarvsstrategin.
- Vi stöder arbetet med att trygga det immateriella kulturarvet genom att dela ut bidrag.

43 Museiverket, Bidrag till samarbets- och utvecklingsprojekt i enlighet med konventionen om det immateriella kulturarvet, <https://www.museovirasto.fi/sv/understod/avustukset-aineettoman-kulttuuriperinnon-sopimuksen-mukaisiin-yhteisty-ja-kehittamishankkeisiin-1>.

44 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

5 FÖSTRAN OCH UTBILDNING FÖR ATT TRYGGA DET LEVANDE ARVET

Den kontinuerliga utvecklingen av traditionerna och överföringen av dem till nya generationer är ett livsvillkor för det immateriella kulturarvets livskraft. Frivilligt lärande i lokalsamhällen och hobbyverksamhet till vardags har en central betydelse i vidareförmedlingen av det levande arvet. Det levande arvet studeras och upprätthålls dock även på olika skolstadier i enlighet med de fostrings-, undervisnings- och utbildningsuppgifter som fastställts för dem. Det immateriella kulturarvet beaktas på många sätt i det finländska utbildningssystemet. I synnerhet det levande arvet behandlas som en del av den mångsidiga kompetensen, med vilken avses en helhet som består av kunskaper, färdigheter, värderingar, attityder och vilja. I den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen är mångsidig kompetens en del av undervisningen i varje läroämne. Inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen främjas mångsidig kompetens i all pedagogisk verksamhet.

Småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen

Kulturarvet, kulturell kompetens, hållbarhet och mångfald samt stödande av den kulturella identiteten ingår i värderingarna, uppgifterna och målen i grunderna. Till exempel är den grundläggande utbildningens uppgift att främja mångsidig kulturell kompetens och en högaktning av kulturarvet hos eleverna samt att stödja eleverna att forma egna kulturella identiteter och egna kulturella kapital. Småbarnspedagogikens och utbildningsanordnarnas lösningar har en stor inverkan på i vilken omfattning det immateriella kulturarvet inkluderas i fostran och undervisningen.

I den grundläggande utbildningen får eleverna möjlighet att uppleva, granska och tolka det immateriella kulturarvet i till exempel handarbete, gymnastik, musik, bildkonst och huslig ekonomi. I undervisningen i olika lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur (bland annat finska som andraspråk, samiska språket och litteraturen, romani och litteraturen, teckenspråk och litteratur) samt historia, religion och livsåskådningskunskap lyfts dessutom många teman inom det immateriella kulturarvet fram. Natur- och miljöfostran förmedlar dessutom naturrelaterade kunskaper och färdigheter inom den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken. I samband med den grundläggande utbildningen kan till exempel biblioteksverksamhet och klubbverksamhet ordnas för eleverna. Immateriellt kulturarv överförs även vid skolmåltider samt på raster, fester, utflykter, studieresor och läger.

Småbarnspedagogikens verksamhetsformer samt skolornas och läroanstalternas kulturarvsfostran stöds genom aktivt samarbete med organisationer och organisationer inom konst-

De nordliga förhållandena skapar många färdigheter i vår kulturtradition som vi lär oss redan som barn.

och kultursektorn, yrkesutbildade personer inom kulturarvsbranschen och kulturarvsaktörer. Anordnarna av småbarnspedagogik och grundläggande utbildning samarbetar i vissa fall med till exempel museipedagoger eller föreningsaktörer inom det levande arvet.

Kulturläroplanerna⁴⁵ stöder inkluderingen av det lokala kulturarvet i undervisningen och fostran i över hälften av Finlands kommuner. Genom dem kompletteras och stöds uppgiften för och verkställigheten av de lokala planerna för småbarnspedagogiken samt läroplanerna. Genom kulturläroplanerna stärks den målinriktade konst- och kulturfostran vid verksamhetsenheterna för småbarnspedagogik samt på skolorna och läroanstalterna.

Även **skolornas klubbverksamhet** kan inom den grundläggande utbildningen stödja överföringen av det immateriella arvet. Klubbverksamheten utgår från skolans mål för undervisning, fostran och handledning. Skolans klubbverksamhet ska på ett mångsidigt sätt stödja elevernas växande och utveckling samt öka elevernas delaktighet. Principerna för ordnandet av klubbverksamhet skrivs in i läroplanen och i skolans årliga läsårsplan. Verksamheten är frivillig och avgiftsfri för eleverna. För skolornas klubbverksamhet har det årligen varit möjligt att ansöka om statsbidrag hos Utbildningsstyrelsen.

45 <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/sv/>.

Utöver skolornas klubbverksamhet har **Finlandsmodellen för hobbyverksamhet**, som startade år 2021⁴⁶, inneburit en nytändning för elevernas hobbyverksamhet. Syftet med verksamhetsmodellen är att stödja barns och ungas välbefinnande genom att ge var och en som deltar i den grundläggande utbildningen möjlighet till en trevlig och avgiftsfri hobby i samband med skoldagen. Målet är att göra Finlandsmodellen till en permanent verksamhetsform i kommunerna. Verksamhet finns redan i 249 kommuner. Statsbidrag för genomförande av Finlandsmodellen för hobbyverksamhet har årligen kunnat sökas hos regionförvaltningsverken. En utmaning är att även om skoleleverna enligt de nationella elevenkäterna önskar sig många konst- och kulturhobbyer, erbjuds sådana inte i tillräcklig utsträckning i förhållande till efterfrågan, på grund av både brist på aktörer som ordnar hobbyverksamheten och ekonomiska faktorer.

Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen

Kulturarvet, kulturell kompetens, hållbarhet och mångfald samt stödande av den kulturella identiteten ingår i även gymnasieutbildningen. De delområden som ingår i den mångsidiga kompetensen, såsom global och kulturell kompetens, samhällsrelaterad kompetens, kommunikativ kompetens och kompetens för välbefinnande, utgör gemensamma mål för gymnasiets läroämnen, till vilka det immateriella kulturarvet kan kopplas på många olika sätt. Liksom i samband med den grundläggande utbildningen behandlas även frågor i anknytning till det levande arvet i samband med gymnasiets olika läroämnen. I de studieperioder som fastställs i gymnasiets läroplan kan även gymnasiediplom som kan avläggas i olika läroämnen ingå. Syftet med gymnasiediplomen är att ge den studerande möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse genom ett arbete som den studerande utfört under en längre period. Gymnasiediplom kan avläggas i huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik, mediekunskap, musik, dans och teater. Gymnasiestudierna är även förknippade med traditioner, seder och bruk som i sig har blivit ett levande arv, såsom bänkskuddardagen och de gamlas dans.

Yrkesutbildningen spelar en central roll när det gäller att överföra kunskaper, färdigheter och inlärningsförsättningar i fråga om olika yrkesfärdigheter. Många yrkesområden omfattar ett levande arv, och att känna till och kunna utöva det är en del av yrkeskunnigheten och ett skickligt utövande av den. En del av den yrkesinriktade utbildningen förbereder de studerande direkt för att upprätthålla sådana yrkesfärdigheter som hör till det levande kulturarvet, till exempel inom områden som gäller byggande, naturresurser, näring, vårdarbete och konstindustri. Ett eget viktigt särdrag är examina inom samiskt hantverk, där fokus ligger på att värna om kulturarvet. Läroavtalsutbildningar kan särskilt framgångsrikt möjliggöra förmedling av traditionella färdigheter och kunskaper inom yrkeskompetens till nya kunniga generationer.

46 Finlandsmodellen för hobbyverksamhet, <https://harrastamisensuomenmalli.fi/sv/>.

Högskolorna

Vid yrkeshögskolor och universitet är det immateriella kulturarvet kopplat till studierna och utbildningarna på ett mycket övergripande sätt. Yrkeshögskolorna stöder genom olika utbildningsprogram de mest aktuella yrkeskunskaperna inom många branscher som ofta även inbegriper överföring av traditionella kunskaper och färdigheter. I synnerhet undervisning och utbildning inom humanistiska vetenskaper och olika konstområden producerar kunnigt folk och experter även direkt för värnande om det levande arvet i minnesorganisationer, inom olika konstområden, vid läroanstalter, i organisationer, i medier och inom förvaltningen. I utbildningen för klass- och ämneslärare förmedlas kunskaper och färdigheter för fostringsarbete som beaktar det immateriella kulturarvet. Temana för det immateriella kulturarvet ingår även i läroplanerna för lärarutbildningen vid de finländska universiteten, i allmänhet som en del av kurser som behandlar kulturarvet eller till exempel världsarvet.

Kulturarvsfostran

Kulturarvsfostran stärker de kulturella rättigheterna samt barns och ungas röst i samhället. Målet med den är att stärka ett aktivt medborgarskap och delaktighet samt kontinuerligt lärande hos barn och unga. Kulturarvsfostran är kulturellt hållbar fostran och förverkligande av mångfald. Det kulturarv som är tillgängligt, betydelsefullt och människorättsbaserat besitter en kraft som förenar olika människor, folkgrupper, regioner och länder samt stärker den sociala kohesionen.

Syftet med kulturarvsfostran är att stödja en balanserad utveckling av den individuella kulturella identiteten. Man vill ge alla möjlighet att känna sig delaktiga i den omgivande kulturen. Genom kulturarvsfostran stöds olika aktörers målinriktade fostran och uppnåendet av inlärningsmålen enligt grunderna för skolornas läroplan. Till exempel är syftet med undervisningen enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen att främja mångsidig kulturell kompetens och en högaktning av kulturarvet samt att stödja eleverna att forma egna kulturella identiteter.

Kulturarvet är förenat med många färdigheter som är viktiga med tanke på framtiden och som kan stödja till exempel hållbara levnadssätt. Kulturarvsundervisningen ger barn och unga verktyg för att bygga upp sin identitet, som består av delaktighet i olika grupper. Barn och unga producerar även själva ett immateriellt kulturarv som de förmedlar till äldre generationer. Man kan närma sig kulturarvet i undervisningen utifrån den lokala eller den studerandes kulturella bakgrund samt även ur ett nationellt och globalt perspektiv. Det är viktigt att även behandla svårt eller motstridigt kulturarv. Sensitiv kulturarvsfostran ägnar uppmärksamhet åt "blinda punkter" och marginaler samt stärker röster som ofta inte blir hörda. Genom kulturarvsfostran stärks den kulturella kompetensen, som är en viktig färdighet för framtiden och en del av den allmänbildning som tillhör alla.

Folkdans ackompanjerad av dragspel och gitarr i Helsingfors.

Sagoverkstan "En vinterresa till Indien" på Helinä Rautavaaras museum i Esbo.

Livslångt lärande - fritt bildningsarbete och hobbyer

Med **fritt bildningsarbete** avses i Finland erbjudande av frivilliga studier med fria mål som inte leder till examen och som är öppna för alla vid folkhögskolor, medborgar- och arbetarinstitut, sommaruniversitet, idrottsinstitut och studiecentraler. Det fria bildningsarbetet har en betydande roll vid överföringen av olika kunskaper och färdigheter i fråga om det immateriella kulturarvet. Läroanstalterna är ofta även viktiga arbetsgivare för experter inom olika områden och färdigheter. Genom verksamheten förmedlas traditionell kunskap och kompetens samt erbjuds samtidigt möjligheter till fortbildning.

Utbildning inom det fria bildningsarbetet erbjuds i många olika ämnen som är viktiga med tanke på det levande arvet, såsom hantverk och konst, musik, idrott, språk, naturrelaterad kompetens och matlagning. Läroanstalter är verksamma i varje kommun i Fastlandsfinland: Årligen deltar över 890 000 vuxna i utbildning inom det fria bildningsarbetet vid över 290 läroanstalter på olika håll i landet. Dessutom erbjuds utbildning för minderåriga.

Grundläggande konstundervisning är målinriktad undervisning utanför skolan som fortskrider från nivå till nivå inom olika områden av konsten och som i första hand riktar sig till barn och unga. Syftet med grundläggande konstundervisning är att ge eleverna förmåga att uttrycka sig och söka sig till yrkesutbildning och utbildning på högre nivå inom konstområdet i fråga. Grundläggande konstundervisning kan ordnas även för vuxna. Trots sitt namn är den grundläggande konstundervisningen inte en del av konstfostran inom den grundläggande utbildningen, utan en egen utbildningsform.

I den grundläggande konstundervisningen studerar eleverna arkitektur, bildkonst, handarbete, mediekonst, musik, ordkonst, cirkuskonst, dans eller teaterkonst. Enligt en utredning studerade cirka 128 000 elever inom den grundläggande konstundervisningen år 2019-2020 (Rapporter och utredningar 2020:4, Utbildningsstyrelsen). Grundläggande konstundervisning ordnas av bland annat musikläroanstalter, bildkonstskolor och andra konstläroanstalter. Grundläggande konstundervisning ordnas även vid läroanstalter inom det fria bildningsarbetet. Kommuner, samkommuner, registrerade sammanslutningar, stiftelser och statliga läroanstalter kan vara utbildningsanordnare. Den grundläggande konstundervisningen baserar sig på en lokal läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren och som har utarbetats enligt de grunder för läroplanen för den allmänna eller fördjupade lärokursen för grundläggande konstundervisning som Utbildningsstyrelsen fastställt. Eleverna får förmåga att uttrycka sig och söka sig till yrkesutbildning och utbildning på högre nivå inom konstområdet.

Det immateriella kulturarvet överförs även inom **skolornas klubbverksamhet**. Finlandsmodellen för hobbyverksamhet⁴⁷, som startade år 2021, har inneburit en nytändning för klubbverksamheten. Syftet med modellen är att ge alla barn och unga möjlighet till en trevlig och avgiftsfri hobby i samband med skoldagen. Verksamhet finns redan i 249 kommuner. Målet är

47 Finlandsmodellen för hobbyverksamhet, <https://harrastamisensuomenmalli.fi/sv/>.

att göra Finlandsmodellen till en permanent verksamhetsform i kommunerna. Utöver Finlandsmodellen har klubbverksamhet i skolorna redan länge funnits i Finland till stöd för kulturarvsfostran. Statsbidrag delas ut för skolornas klubbverksamhet.

Barnkulturcentren producerar kulturtjänster för barn, unga, barnfamiljer, skolor och daghem. Centren ger så många barn och unga som möjligt tillgänglig konstfostran i vardagen och ökar barnens välbefinnande med hjälp av konst och kultur. Barnkulturen finansieras i Finland av undervisnings- och kulturministeriet, Centret för konstfrämjande och olika stiftelser. Förbundet för barnkulturcenter i Finland består av 35 medlemsorganisationer med ett eller flera barnkulturcenter.

Läromedel

Det finns flera aktörer som erbjuder läromedel som gäller kulturarvet. Till exempel Föreningen för kulturarvsfostran i Finland (Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura) erbjuder fostrare och yrkesverksamma inom utbildning information, material, sakkunskap, verksamhetsmodeller och olika webbplatser som stöd för arbetet, bland annat Kulttuurinvuosikello.fi. Finlands natur- och miljökolförbund rf:s tjänst MAPPA.fi samlar över tvåhundra aktörers material och andra tjänster i anknytning till miljöfostran och undervisning i färdigheter för ett hållbart levnadssätt samt som stöd för utomhusundervisning för olika åldersgrupper.

Museiverkets webbplats Opi elävstä perinnöstä (Lär levande traditioner)⁴⁸ erbjuder material för skolor om teman kring det immateriella kulturarvet. Med hjälp av materialen på webbplatsen har flera skolor producerat artiklar i wikiförteckningen över det levande kulturarvet, Meidän⁴⁹ perintö (Vårt kulturarv), där barn och unga presenterar traditioner som är viktiga för dem. Perintöhyrrä (Kulturarvsnurran)⁵⁰ är ett verktyg för diskussion om det levande kulturarvet som utvecklats av Museiverket och Föreningen för kulturarvsfostran i Finland.

→ **Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorerna 4,5 och 6)**⁵¹

Fostran och utbildning för att trygga det levande arvet

Mål: **Vi utvecklar vår verksamhet så att det immateriella kulturarvets betydelse stärks på olika utbildningsnivåer bland aktörer som arbetar med utbildning och fostran.**

Museiverkets åtgärder:

- Vi utvecklar samarbetet med Utbildningsstyrelsen för att stärka förutsättningarna för kulturarvsfostran som en del av utvecklingen av fostran och utbildningen. Vi stöder en

48 <https://opi.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/>.

49 https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Meidän_perintö.

50 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/julkaisut/kulturarvsnurran>.

51 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

mer heltäckande och systematisk inkludering av det immateriella kulturarvet i läroplanerna och examensgrunderna när de reformeras och verkställs i kommunerna (småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen, yrkesutbildningen, den grundläggande konstundervisningen, det fria bildningsarbetet).

- Vi producerar läromedel och verksamhetsmodeller för granskning av det immateriella kulturarvet för fostrare och utbildare. Vi fortsätter att erbjuda, utveckla och sprida material till aktörer inom undervisnings- och utbildningssektorn i samarbete med föreningen Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura och andra aktörer.
- Vi informerar olika aktörer inom utbildningssektorn om konventionen om det immateriella kulturarvet och om kulturarvsfostran samt stöder i mån av möjlighet planeringen och genomförandet av fortbildning.
- Vi uppmuntrar kommunerna till att utarbeta och uppdatera kulturläroplaner med tanke på det levande arvet genom att öka kunskaperna med hjälp av evenemang och material.
- Vi stärker särskilt barns och ungas delaktighet i utforskandet av det levande kulturarvet, i produktionen av material i anknytning till detta och i kompletteringen av wikiförteckningen. Vi beaktar och involverar representanter för minoritetsspråk och -kulturer.

Bild: Tintti Karppinen

Kottbys levande julkalender samlar människorna i området.

Även i Finland firas den japanska hanami-festen när körsbärsträden blommar.

Graffiti är för många unga ett viktigt sätt att uttrycka sig. Fenomen som hör till hiphop-kulturen kan redan anses vara tradition.

6 FORSKNING TILL STÖD FÖR ARBETET MED ATT VÄRNA OM KULTURARVET

Forskning kring det immateriella kulturarvet är viktig för att identifiera och stärka levande traditioner. Den information som forskningen producerar utnyttjar bevarandet av traditioner och ökar förståelsen för det mångsidiga levande arvet betydelse i människornas och lokalsamhällets liv. Det behövs dessutom forskningsdata om hur mekanismerna för värnandet om och levandegörandet, det vill säga omvandlingen, av det immateriella kulturarvet fungerar samt hur de påverkar det immateriella arvet och de människor och den natur som existerar inom dess inflytelsesfär. Samtidigt ökar forskningen synligheten för, kännedomen om och uppskattningen av det levande arvet. Dessutom behövs en kritisk granskning av processerna för trygghet, produktion och benämning av det immateriella kulturarvet samt framtidskompetens.

Forskningsverksamheten ingår särskilt i universitetens och högskolornas uppdrag. Forskning i och bevarande av det immateriella kulturarvet görs allt mer i form av nätverkssamarbete. Tillämpad forskning kring det immateriella kulturarvet bedrivs, förutom vid universitet och högskolor, även inom olika slags minnesorganisationer, institut och sektorsövergripande medborgarorganisationer. I samband med forskningsarbetet lagras levande traditioner, ofta i samarbete med lokalsamhällen och minnesorganisationer, såsom museer och arkiv.

Universiteten spelar en viktig roll inom akademisk undervisning och forskning i det immateriella kulturarvet. Särskilt undervisningsinnehållet i etnologi, folkloristik, antropologi, museologi, kulturpolitik, kulturforskning, kulturarvsforskning och traditionsforskning samt olika konstområden och därtill hörande forskningsteman står i centrum för forskningen och undervisningen om det immateriella kulturarvet. Förutom kulturforskningen är även språkforskningen central i kontexten för det immateriella kulturarvet. Vid sidan av Finlands officiella språk forskas det på universitetsnivå även i det samiska språket och den samiska kulturen, det romska språket och den romska kulturen, det karelska språket samt teckenspråk.

Begreppet immateriellt kulturarv eller den betydelse som konventionen avser har tills vidare undersökts mycket lite i Finland. Inom olika branscher finns rikligt med forskning kring det immateriella kulturarvet som bedrivits under en lång tid. Minnesorganisationerna tillhandahåller sina material och samarbetar kontinuerligt inom forskningen i frågor som gäller det immateriella kulturarvet. Forskning bedrivs även vid många andra institutioner, till exempel Nationalbiblioteket, Institutet för de inhemska språken, Finska litteratursällskapet och Svenska litteratursällskapet i Finland. Forskningen inom områdena för det immateriella kulturarvet finansieras av flera stiftelser och fonder som stöder forskning i kultur och samhälle.

Under det senaste årtiondet kan man dock se en utveckling där många små områden som gäller det immateriella kulturarvet har varit föremål för nedskärningar vid universitet och högskolor. Till exempel inom områdena för konstforskning utgör forskningen inom ansvarsområdet för

teatervetenskap (inklusive teater, dans, cirkus och performancekonst) samt i musikkvetenskap kärnan i det immateriella kulturarvet. Läroämnen har dragits in samt mängden undervisande personal och timundervisningen har minskats. Enbart en studiehelhet ger inte färdigheter för tillräcklig expertis på högre högskoleexamensnivå eller i fortsatta studier. När kunnandet försvagas är även bevarandet av dessa områden hotat i framtiden.

Beträffande forskningen betonas enligt Unescos konvention tryggande av traditioner och främjande av deras livskraft. För att dokumentering och forskning ska anses vara åtgärder för tryggande enligt konventionen ska forskningen ske i samarbete med det lokalsamhälle som undersöks. Forskningsresultaten ska vara öppett tillgängliga och kunna utnyttjas av lokalsamhällen. Forskningen bör ge kunskap som underlättar ansvarsfull tillämpning av kulturarvet, det vill säga praktisk verksamhet i olika samhällsliga kontexter, till exempel det politiska arbetet. Forskningen kan även stödja skapandet av program för tryggande av hotade former av det immateriella kulturarvet, med hjälp av vilka man kan stödja överföringen och den kontinuerliga användningen av det levande arvet. I forskningen kan det ingå processer för att utveckla det immateriella kulturarvet tillsammans med lokalsamhällena. I sådana fall är en ansvars-tagande approach som respekterar deltagarnas självbestämmanderätt särskilt viktig.

→ **Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorerna 9 och 10)⁵²**

Forskning till stöd för arbetet med att värna om kulturarvet

Mål: **Vi arbetar proaktivt för att det immateriella kulturarvet och tryg-gandet av det ska undersökas tvärvetenskapligt och för att kun-skapsunderlaget om fenomen kring det levande arvet ska breddas.**

Museiverkets åtgärder:

- Vi främjar samarbete med universitet och forskningsnätverk med anknytning till temana för det levande arvet genom evenemang och publikationer.
- I samband med genomförandet av konventionen följer vi forskningen kring det immate-riella kulturarvet.
- Vi ordnar växelverkande möten med forskare inom området i samarbete med universitet, minnesorganisationer, medborgarorganisationer och TAKO-nätverket för att på så sätt öka forskningen inom området.
- Vi informerar olika aktörer, även de som finansierar forskningen, om det immateriella kul-turarvets samhällsliga verkningar.
- Vi inkluderar forskningsperspektivet i kretsarna för levande kulturarv och skapar nya samarbetsformer.

52 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

7 MÅLET ÄR ETT SYNLIGT OCH MÅNGSIDIGT LEVANDE ARV

En viktig del av genomförandet av Unescos konvention är att öka kännedomen om det immateriella kulturarvet och dess betydelse för människorna. Genom kommunikation och information om det immateriella kulturarvet och relaterade områden ökas kännedomen om och uppskattningen av det. Genom kommunikation kan man uppmuntra människor att långsiktigt identifiera och värna om det levande kulturarvet även i framtiden. Tillgängligheten av och åtkomsten till det immateriella kulturarvet samt att tillgängligheten ska vara så övergripande och långsiktig som möjligt stöds med kommunikation i många kanaler.

Medvetenheten och mediernas uppmärksamhet i fråga om det immateriella kulturarvet har stadigt ökat i Finland i och med genomförandet av konventionen. Förteckningen av det levande kulturarvet och upptagningarna i Unescos förteckningar har varit viktiga faktorer i denna process. Före år 2013 behandlades begreppet immateriellt kulturarv inte i de finländska medierna, medan det nu ger hundratals medieträffar årligen. Det bör dock noteras att olika delområden som anknyter till det immateriella kulturarvet har varit synliga i medierna på många olika sätt under de senaste årtiondena.

Aktuella teman och evenemang som gäller det levande arvet presenteras i många medier, i radio och tidskrifter, från bakning till trädgårdsskötsel och från musik till naturhobbyer. De syns i medier på såväl lokal, regional som nationell nivå. Även lokalsamhällen och aktörer inom det levande arvet informerar aktivt om sitt område och sina åtgärder. Till exempel medborgarorganisationerna har egna webbplatser och kanaler på sociala medier som når hundratals eller rentav tusentals aktörer och fans överallt i och utanför landet. I sociala medier finns otaliga fria hobbygrupper där man utbyter tankar, fotografier, anvisningar, recept och tips.

Med tanke på Unescos konvention är det viktigt hur lokalsamhällen och traditionsutövare bidrar till att öka kännedomen om sina egna traditioner. Det centrala är hur lokalsamhällets rättigheter och intressen skyddas när vi kommunicerar om traditioner. Enligt konventionen ska kommunikationen på ett mångsidigt sätt beakta olika människogrupper och använda olika lokalsamhällets och grupper språk. Innehåll med anknytning till traditioner ska även riktas till olika åldersgrupper och deras delaktighet i produktionen av kommunikationen säkerställas. Sådan kommunikation som konventionen om det immateriella kulturarvet drar upp riktlinjerna för kräver ett nära samarbete mellan det levande arvets lokalsamhällen och medieaktörerna.

Kommunikationen i Finland om det immateriella kulturarvet baserar sig på en kommunikationsplan, som uppdaterades i januari 2024 och som omfattar åtgärder, kanaler, viktiga målgrupper, fokusområden inom kommunikationen och en tidsplan. Museiverket svarar för den informering som samordningen kräver i Finland och kommunicerar om det internationella sam-

arbetet tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet. Kretsarna för levande kulturarv svarar för kommunikationen om sin egen verksamhet i samarbete med Museiverket.

I kommunikationen framhävs det immateriella kulturarvets mångfald, olika element och betydelsen av att kulturarvet tryggas. I kommunikationen ska mottagarnas och samlingsgruppernas mångfald beaktas, särskilt olika minoriteter, inklusive samerna i egenskap av urbefolkning. I kommunikationen satsar man på tillgänglighet och flerspråkighet genom att erbjuda information i flera kanaler och på olika språk. Särskilda tyngdpunkter realiseras i samarbete med experter och förmedlarorganisationer inom området.

Museiverket uppdaterar kontinuerligt sin webbplats för det immateriella kulturarvet⁵³ på finska, svenska och engelska. Uppdateringarna på Facebook-sidan Elävä perintö⁵⁴ når hundratals, ibland tusentals, människor varje dag. En viktig metod för att skapa enhetlighet i sociala medier är att använda hashtaggen #eläväperintö i inläggen. Anföranden under de samlingsseminarier som Museiverket ordnar spelas in och kan ses på YouTube-kanalen Elävä perintö⁵⁵. Fram till slutet av 2023 har det ordnats över 60 evenemang om det levande arvet⁵⁶, och de över 240 videoinspelningarna av dem har redan visats över 29 000 gånger. Samtliga videor om det levande kulturarvet har visats mer än 180 000 gånger.

→ **Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorerna 17 och 18)⁵⁷**

Målet är ett synligt och mångsidigt levande arv

Mål: Vi främjar olika aktörers möjligheter att delta och deras kännedom om konventionen om det immateriella kulturarvet. Det immateriella kulturarvets synlighet i den offentliga debatten har ökat och dess mångahanda olika former förstås allt bättre.

Museiverkets åtgärder:

- Vi kommunicerar aktivt om åtgärder kring det immateriella kulturarvet genom meddelanden och i flera olika kanaler. Vi fortsätter det kommunikativa arbetet med att förstå begreppet immateriellt kulturarv och implementera dess betydelse. Vi samarbetar i kommunikationsfrågor med olika slags aktörer, i synnerhet de aktörer som ligger bakom förteckningarna över levande kulturarv och som medverkar i verksamheten för kretsarna för levande kulturarv.

53 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/>.

54 <https://www.facebook.com/elavaperinto/>.

55 <https://www.youtube.com/channel/UCLHQsHT247LhZ242CeX8HtA>.

56 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/sv/tapahtumat-1>.

57 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

- Vi synliggör elementen i förteckningen över det levande kulturarvet genom kommunikation. Vi lyfter särskilt fram elementen i den nationella förteckningen under verksamhetsperioden. Vi lyfter fram god praxis för tryggnad av det levande arvet med hjälp av en kampanj.
- Vi lyfter fram det internationella perspektivet och det immateriella kulturarvets gränsöverskridande karaktär, särskilt genom multinationella element.
- Vi riktar kommunikationen särskilt till barn och unga samt planerar den i samarbete med dem.
- Vi utvecklar i synnerhet växelverkan och samutvecklingen i kommunikationen genom att söka nya sätt att berätta om det levande arvet.

Bild: Museiverket

Med hjälp av kortserien Levande arv stimuleras diskussionen om immateriella kulturarv i verkstäder i till exempel skolor och museer.

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/uusi-elavan-perinnon-korttisarja-on-julkaistu>.

Finland och Sverige ansöker om att håvfiskekulturen vid Torneälv ska tas upp på Unescos lista.

Magisterpromotionen firas i flera dagar. Man dansar Grande Maccaron på Gamla studenthuset i Helsingfors.

8 INTERNATIONELLT SAMARBETE STÄRKER TRYGGANDET AV DET LEVANDE ARVET

Internationellt samarbete är en viktig del av genomförandet av Unescos konvention. Målet är att konventionens medlemsländer ska samarbeta för att trygga det immateriella kulturarvet. Det här kan ske genom olika projekt, program eller multinationella element.

Inom områdena för det immateriella kulturarvet bedrivs kontinuerligt samarbete på många olika sätt internationellt. Olika yrkesnätverk arbetar aktivt med organisationer i andra länder, till exempel samarbetet och utbytet mellan läroanstalter, minnesorganisationer och medborgarorganisationer är livligt inom många olika områden.

FN:s, Unescos, Europarådets och Europeiska unionens verksamhet baserar sig på mellanstatligt samarbete. Multilateralt samarbete bedrivs även exempelvis mellan länderna i Östersjön och Arktis samt i sameområdet (Finland, Sverige och Norge). Nordiskt samarbete bedrivs i Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet, där förutom Finland, även Sverige, Norge, Danmark och Island samt Åland, Färöarna och Grönland är medlemmar.

Internationella konventioner om kulturarv

Arbetet med det immateriella kulturarvet utförs som en del av många andra internationella konventioner och program. Bland Unescos konventioner har särskilt konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv (den så kallade Världsarvskonventionen från år 1972) ett nära samband med konventionen om det immateriella kulturarvet. Även konventionen om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (den så kallade mångfaldskonventionen från år 2005) har många beröringspunkter med det immateriella kulturarvet. Genom Unescos världsmminnesprogram tryggas i sin tur det dokumentbaserade och skriftliga kulturarvet.

År 2017 ratificerade Finland Europarådets ramkonvention om kulturarvets värde för samhället (den så kallade Farokonventionen), som bidrar till att stärka betydelsen av deltagandet av kulturarvsgrupper. Även Europeiska landskapskonventionen (från år 2000) under Europarådet har ett klart samband med levande traditioner särskilt med anknytning till naturen. I Europarådets program för kulturrutter ingår även element inom det immateriella kulturarvet.

Det europeiska kulturarvsmärket (European Heritage Label) är en kulturarvsinsats under Europeiska unionens ansvar. Kulturarvsmärket kan tilldelas objekt inom EU som har en stor betydelse för historien, kulturen och integrationen i Europa. Elementen kan höra till det materiella, immateriella eller dokumentbaserade kulturarvet.

Under de senaste åren har det internationella samarbetet intensifierats inom området för det immateriella kulturarvet. Projektet *LIVIND - Luova ja elävä kulttuuriperintö Pohjoisen ulottuvuuden voimavarana (LIVIND - Kreativt och levande kulturarv som en resurs för länderna i den nordliga dimensionen)*⁵⁸ (2021-2024), som samordnas av Museiverket, stärker det levande kulturarvets roll i Nordeuropa. Nio länder i den nordliga dimensionens område, inklusive Åland, Färöarna och Grönland, deltar.

Finland har varit en aktiv initiativtagare i det europeiska nätverket för samordnare av konventionen om det immateriella kulturarvet (*European Network of Focal Points for the 2003 Convention, ENFP*)⁵⁹, som stärker samarbetet mellan 45 länder. Det nordisk-baltiska nätverket för det immateriella kulturarvet (*The Nordic and Baltic network on Intangible Cultural Heritage*)⁶⁰ samlar främst organisationer inom området för immateriellt kulturarv.

*ICH NGO Forum*⁶¹, det vill säga samarbetsforumet för medborgarorganisationer som ackrediteras till Unescos konvention om det immateriella kulturarvet, verkar aktivt på global nivå. Forumet ordnar sammanträden och möten om gemensamma internationella utmaningar på området och förbinder sig särskilt att följa upp genomförandet och utvecklingen av 2003 års konvention. Forumets möten hålls i samband med regelbundna möten kring konventionen. De ackrediterade organisationerna i Finland deltar aktivt i forumets verksamhet.

Multinationella ansökningar till Unescos förteckningar skapar möjligheter till internationellt samarbete. Kring den nordiska traditionen med klinkbyggda båtar har det redan uppstått ett samarbete som förenar alla de nordiska länderna. På samma sätt planeras det olika former av nätverksbyggande och projektverksamhet kring kunnandet i anknytning till handtillverkat glas som förenar de sex länderna. Finland deltar dessutom i en multinationell ansökan som samordnas av Sverige och som gäller håvfiskekulturen i Torne älv. Målet är att skicka ansökan till Unesco våren 2025.

→ **Läs mer i rapporten till Unesco (indikatorerna 23-25)**⁶²

58 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/livind>.

59 <https://enfp-ich.eu>.

60 Safeguarding Practices, The Nordic and Baltic network on Intangible Cultural Heritage, <https://safeguardingpractices.com/the-nordic-and-baltic-network-on-intangible-cultural-heritage/>.

61 <https://www.ichngoforum.org/>.

62 Finlands rapport till Unesco, https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/ICH_Periodic-Report-2022_final.htm.

Internationellt samarbete stärker tryggheten av det levande

Mål: Vi arbetar aktivt i nätverk kring det immateriella kulturarvet, delar vårt kunnande och är partner i olika projekt. Aktörerna inom området bildar starkare nätverk med internationella aktörer inom det immateriella kulturarvet och ger upphov till nya samarbeten genom att stärka kunnandet på området och tryggheten av traditioner.

Museiverkets åtgärder:

- Vi fortsätter det internationella samarbetet för att trygga det levande kulturarvet. Vi delar aktivt information, sakkunskap och erfarenheter i internationella nätverk i närområdena och globalt genom projekt, kommunikation och evenemang. Vi söker möjligheter att lyfta fram temat immateriellt kulturarv i nya nätverk.
- Vi stöder det internationella byggandet av nätverk mellan lokalsamhällen, grupper, individer, medborgarorganisationer och experter genom att ordna evenemang, skapa nätverk för aktörer och informera om finansieringsmöjligheter.
- Vi stärker kompetensen hos aktörerna inom den nordliga dimensionen i frågor som gäller det levande arvet och hållbar utveckling inom LIVIND-projektet med hjälp av evenemang, workshoppar och pilotprojekt. Slutprodukten är en webbplattform för det levande arvet och hållbar utveckling som marknadsförs på global nivå.
- Vi deltar aktivt i verksamheten för internationella nätverk för det immateriella kulturarvet, bland annat European Network of Focal Points for the 2003 Convention (ENFP) och Nordic and Baltic network on Intangible Cultural Heritage.
- Vi samarbetar aktivt i fråga om de multinationella element som upptagits i Unescos kulturarvslistor för att värna om traditionerna.
- Vi fördjupar under programperioden samarbetet med andra myndigheter och aktörer som ansvarar för internationella kulturarvskonventioner.

MÅL FÖR MANDATPERIODEN 2024-2028

Vi genomför handlingsplanen i ett brett samarbete med ett brett spektrum av immateriella kulturarvsaktörer. Vi övervakar aktivt genomförandet av planen och uppdaterar den vid behov. Vi kommer att rapportera till UNESCO om genomförandet av konvention i 2028.

Samhällelig betydelse: Det immateriella kulturarvet är en viktig faktor i byggandet av en hållbar framtid och som stöd för välbefinnandet.

Bevarandearbetet: Mål: Vi fortsätter att samla in och sprida information om det levande arv som omfattas av Unescos konvention som grund för tryggheten. Vi utför detta arbete tillsammans med traditionssamfundet för att främja trygghetsåtgärder. En allt större del av det levande arvet i Finland är föremål för bevarande och trygghet.

Ett brett fält av aktörer: Vi bidrar till att säkerställa att arbetet med det immateriella kulturarvet omfattar samhällets olika skikt. Vi arbetar aktivt för att det levande kulturarvet ska erkännas som begrepp och att utgångspunkten i lokalsamhället ska betonas i kulturarvsarbetet.

Strategiska utvecklingen: Vårt mål är att värnandet om det immateriella kulturarvet ska ha starkt stöd i strategier och program samt att tillräckliga resurser avsätts för att trygga det.

Utbildning: Vi utvecklar vår verksamhet så att det immateriella kulturarvets betydelse stärks på olika utbildningsnivåer bland aktörer som arbetar med utbildning och fostran.

Forskning: Vi arbetar proaktivt för att det immateriella kulturarvet och tryggheten av det ska undersökas tvärvetenskapligt och för att kunskapsunderlaget om fenomen kring det levande arvet ska breddas.

Kommunikation: Vi främjar olika aktörers möjligheter att delta och deras kännedom om konventionen om det immateriella kulturarvet. Det immateriella kulturarvets synlighet i den offentliga debatten har ökat och dess mångahanda olika former förstås allt bättre.

Internationellt samarbete: Vi arbetar aktivt i nätverk kring det immateriella kulturarvet, delar vårt kunnande och är partner i olika projekt. Aktörerna inom området bildar starkare nätverk med internationella aktörer inom det immateriella kulturarvet och ger upphov till nya samarbeten genom att stärka kunnandet på området och tryggheten av traditioner.

Museovirasto
Museiverket